

GEORGE BILAVSCHI, *Unelte agricole din Moldova medievală*, Editura Istros, Brăila, 2016, 488 p.

Cercetarea Evului Mediu în spațiul carpato-dunăreano-pontic, intensificată cu deosebire în ultima jumătate de veac, a obținut, după cum este îndeobște cunoscut, rezultate de mare valoare, care au evidențiat aspecte interesante și inedite din evoluția societății locale, oferind astfel posibilități mai largi de a reconstitui cât mai aproape de adevăr unele din realitățile acestei perioade.

În ansamblul acestor ample cercetări, acele întreprinse în regiunile carpato-nistriene ocupă un loc aparte, nu numai prin varietatea aspectelor investigate, ci mai ales prin valoarea evidentă a informațiilor puse constant în circuitul științific.

Aceste remarcabile rezultate nu ar fi fost însă posibile fără aportul direct și bine orientat al cercetărilor arheologice, domeniu de investigație care, prin metodele sale de prospectare, documentare și prelucrare a datelor obținute, a putut aduce an de an contribuții semnificative pentru înțelegerea deplină a unor multiple și definitorii aspecte de ordin social, economic, cultural și politic, completând uneori în chip hotărâtor datele oferite de documentele scrise ale vremii.

Între aceste contribuții o pondere însemnată o au acelea referitoare la cunoașterea culturii materiale, vestigiile scoase la iveală de cercetările arheologice dezvăluind specialistului realități noi și interesante puțin sau deloc regăsite uneori în conținutul actelor scrise medievale. În legătură cu aceste aspecte trebuie reținute mai ales datele referitoare la ocupațiile principale ale locuitorilor din regiunile menționate, între care un loc aparte l-a ocupat fără îndoială practicarea agriculturii.

În acest sens este în parte cunoscut că preocupările științifice privitoare la cunoașterea acestei ocupații sunt relativ numeroase, o serie de studii și articole, mai rar lucrări de amploare, prezentând contribuții semnificative la evidențierea ponderii economice pe care, în general, agricultura a avut-o în cadrul societății medievale românești.

Cu toate acestea, o lucrare de anvergură menită să valorifice deopotrivă ansamblul informațiilor izvoarelor scrise ale vremii și descoperirile arheologice referitoare la instrumentarul agricol a lipsit până nu demult pentru spațiul geografic menționat, limitând într-o anumită măsură aprecierea corectă a importanței reale a uneltelor agricole folosite de-a lungul secolelor.

Realizarea unei atari monografii, deosebit de complexă în structura ei și nu lipsită de unele dificultăți inerente, datorită numărului și varietății vestigiilor, și-a asumat-o cu responsabilitate și cu un vădit interes științific domnul George Bilavschi prin lucrarea intitulată, *Unelte agricole din Moldova medievală*, apărută în anul 2016 la Editura Istros din Brăila, în colecția *Teze de doctorat – Istorie*, organizație care activează sub egida Muzeului de

istorie din localitate sub atenta îngrijire a domnului Ionel Căndea, directorul instituției.

Trebuie să reținem de la început constatarea că prezenta lucrare este corolarul unei ample și competente activități de cercetare depusă de autor timp de mai mulți ani, în care multitudinea, relevanța și acritatea analizelor întreprinse etaleză cu claritate valoarea științifică deosebită a rezultatelor obținute. Această valoare este, în stadiul actual al cercetărilor, mult sporită prin aceea că, deocamdată, așa cum am mai menționat, monografia elaborată de domnul George Bilavschi este singura de acest fel realizată pentru regiunile dintre Carpați și Nistru, referitoare la vestigiile arheologice prin care sunt atestate în vremea evului mediu practicile agricole și în același timp un exemplu care ar trebui urmat și pentru alte provincii istorice românești.

Lucrarea beneficiază de o frumoasă prefață datorată academicianului Victor Spinei în care sunt evidențiate valoarea și actualitatea temei cercetate. În continuare sunt incluse mai multe capitole și subcapitole, bine structurate, în care sunt pe larg prezentate istoriografia problemei, terminologia agrară, trăsăturile fizico-geografice ale spațiului est-carpatic, descrierea uneltelor agricole, evoluția agriculturii medievale în Moldova, urmate de considerații finale la care se adaugă un amplu repertoriu al descoperirilor, o bogată bibliografie de specialitate și ilustrația aferentă, precum și un rezumat extins în limba engleză.

Sprrijinindu-se deopotrivă pe informațiile izvoarelor scrise medievale și pe bogatele descoperiri arheologice, lucrarea prezintă o serie de aspecte referitoare la practicile agricole, deosebit de interesante și semnificative pentru buna înțelegere a acestei principale ocupații într-o epocă istorică deosebit de complexă și tensionată din punct de vedere politic. Este subliniată cu bogate și convingătoare argumente sorgintea latină a lexicului de bază utilizat în agricultură, vechimea utilizării agricole, dar și ponderea economică a acestei ocupații în cadrul comunităților sătești locale.

În legătură cu aceste aspecte reținem mai ales ampla clasificare a uneltelor pe care autorul o face bazat în principal pe criterii morfologice, structurale, funcționale și cronologice, etalând astfel marea varietate a instrumentarului agricol și larga lui utilizare de-a lungul secolelor în zone de relief propice unor asemenea activități.

Menționăm că autorul lucrării a elaborat pentru fiecare grup de unelte agricole adevărate mici monografii, în care se regăsesc detaliat toate datele necesare cunoașterii lor, referitoare la tipologie, funcționalitate și cronologie, fiecare unealtă beneficiind de o temeinică documentare. Cu acest prilej, sunt formulate corect noi puncte de vedere oferind necesare posibilități de a înțelege evoluția și semnificația lor în timp și spațiu. În legătură cu acestea trebuie remarcate eforturile autorului de a încadra

corect și numeroasele descoperiri fortuite, care nu au beneficiat de observații riguroase referitoare la condițiile în care au fost găsite. Este de asemenea meritul lui George Bilavschi de a fi luat în discuție și descoperirile de utilaj agricol din perioada imediat anterioară secolului al XI-lea, în ideea de a urmări într-un cadru cronologic mai larg evoluția diferitelor tipuri de unelte și transformările pe care unele dintre ele le-au înregistrat de-a lungul timpului.

Într-o altă ordine de idei, este tot atât de important de reținut și faptul că, autorul monografiei nu s-a mărginit doar la prezentarea detaliată a instrumentarului agricol, ci a insistat asupra difuzării în spațiu a categoriilor principale și, nu în ultimul rând, a rentabilității lor economice. În acest sens, hărțile care prezintă diferitele tipuri de descoperiri pe etape cronologice evidențiază raritatea sau chiar lipsa lor în anumite zone, cum sunt cele de câmpie, dar mai ales cele de stepă, situație care nu este întotdeauna consecința carenței cercetărilor arheologice ci, fie a structurii solurilor și a climei, fie a situațiilor politice existente în anumite perioade.

Alături de contribuțiile menționate o apreciere specială merită repertoriul descoperirilor de unelte agricole medievale. Alcătuit alfabetic pe localități el prezintă toate vestigiile de acest gen cunoscute, fiecare însoțite de datele privind dimensiunile, tipologia, încadrarea cronologică, analogiile și informațiile bibliografice necesare. Repertoriul întocmit se constituie astfel într-o excelentă bază de informații care poate oferi noi posibilități de a aborda, într-o viziune mai largă, și alte aspecte referitoare la practicarea îndeletnicirilor agricole din evul mediu.

Concluziile lucrării reieșite din temeinica și atenta analiză întreprinsă de George Bilavschi deschid căi lesnicioase pentru înțelegerea deplină a originii, evoluției și importanței uneltelor agricole, în general, și din evul mediu, în special. În felul acesta a fost posibilă precizarea arhetipurilor și au putut fi determinate și comparate variantele și stabilit algoritmul lor, concomitent cu precizarea circumstanțelor în care s-a produs difuziunea lor în timp și spațiu.

Suntem pe deplin convinși că lucrarea elaborată de cercetătorul George Bilavschi poate fi considerată, fără rezerve, o excelentă sinteză asupra unor importante aspecte din evoluția uneia din cele mai importante activități economice din perioada evului mediu.

Folosind un limbaj adecvat, cu fraze fluente și formulare clară a noilor puncte de vedere, prezenta lucrare monografică este neîndoiește rodul unei activități de investigare remarcabilă, depusă cu acribie și cu încrederea nedeșteptată că numai printr-o astfel de cercetare complexă și atentă pot fi elucidate corect probleme puțin sau incomplet cunoscute. De aceea, credem că publicarea lucrării a constituit un real câștig pentru arheologia medievală a spațiului carpatonistean, dar fără îndoială și a altor zone de la nordul Dunării de Jos.

În ceea ce privește bibliografia aferentă lucrării credem că și alte publicații ar fi fost binevenite, acestea având directe conexiuni cu tema tratată. În acest sens cităm lucrările și articolele: P. P. Panaitescu, *Obștea țărănească în Țara Românească și Moldova*, București, 1964 sau C. M. Tătulea, *Contribuții la cunoașterea tipologiei, evoluției și răspândirii brăzdarelor romane în Dacia*, în *Oltenia*, IV, 1982, p.47-85.

Firește, aceste mici omisiuni bibliografice nu împieteză valoarea reală a lucrării de față care, așa cum am mai menționat în repetate rânduri, constituie o realizare științifică deosebită în arheologia românească.

Evidențiind încă odată expunerea temeinic documentată a temei prezentate, a analizei pertinente și a punctelor de vedere formulate cu discernământ suntem încredințați că prezenta lucrare, pe lângă substanțiale contribuții la cunoașterea unor importante aspecte de ordin social-economic din perioada evului mediu, va deschide largi căi de abordare a unor noi și interesante probleme privind evoluția societății medievale românești.

DAN GH. TEODOR